VII.

Zsidók a szomszédban.

Érdeklődésünk természetes tárgya legközelebbi szomszédaink lehetnek. Lássuk tehát zsidóság szempontjából, hogy néz ki környezetünk. Kezdjük el Galíciával. Hallgassuk meg fiainkat, akik a közös hadseregben szolgálván, ott élnek. Bizony csudákat hallunk tőlük. Azt beszélik ők: hogy az ottani életet utálatossá teszi a zsidók szemtelen, tolakodó viselete, akik piszkos, teljesen elhanyagolt, mosdatlan, fésületlen, férgekben bővelkedve hozzánk dörzsölődnek. Az uzsorás rajoknak piszkos keresetmódja, annak a szép országnak igazi csapása. Már ha a vasútról kilép az ember, körülveszi egy piszkos raj, mely úgyszólván kitépi az utas csomagját a kezéből, a piszkos zsidókocsisok tolakodása, lármás kínálkozása utálatot gerjeszt, de alig fékezhető méreg futja el az embert, ha ilyen raj körülveszi, elzárja útját, meggátolja szabad mozgásában. A vendéglőben kora reggel a piszkos zsidók raja betolakodik a vendég szobájába, mikor az még ágyában pihenni akar. Lármázva, kiabálva, esküdözve kínálja komisz portékáját, kínál kölcsönpénzt, kocsit, lovat, szép hálótársat, szóval készletben tart minden selejtes portékát és azt az idegen kényelmére, a házhoz szállítja. Ennek elhárítására nem használ a szó, még a seprűnyél sem, a vendéglős sem mer rendet csinálni, mert a szervezett banda bojkottálással tönkreteszi. Az utas, ha már nagyon megunta ezeket a korai látogatásokat, megpróbálja korán fölkelve kimenekülni valahová a szabadba, de itt is megjárja, ott is elállják az útját a piszkos hadak és ezek az üldözők, mind zsidó közvetítők! Egy-egy szakmából többen is tolakodnak a szerencsétlen idegenre, mindegyik a maga portékáját dicséri. A leányszállítók dicshimnusza igazi mesteri munka.

A szabadulásnak csak egy módja van, a lovagló ostor, de ehhez az idegen csak akkor kezd nyúlni, ha már teljesen kifogyott minden türelme és látja, hogy a bentlakók csak ezt az elszomorító orvosságot használják eredménnyel. Bujább, fajtalanabb, minden szégyent nélkülöző embereket egy csoportban nem igen lehet látni az egész világon. Utóbbi időben valamivel javulni kezd a helyzet, azt mondják a bennlakók, mert a hatóságok beleavatkoznak és ezért a söpredék egy része kivándorol Magyarországba!

A városokban az iparszabadság létesítése óta, a kovács és ácsmesterség kivételével mesterséget űznek, de úgy, hogy a tanult jó mesterembereket elűzték. Minden mesterség az ő kezükben, a csalafintaság melegágya lett. Több emberöltőt kiszolgáló bútor, tartós cipő, igazi posztó, vászon stb. ismeretlen dolog, minden olcsó, de rossz és nem lehet ebben az országban se kicsi, se nagy üzletet megkötni az ő beavatkozásuk nélkül. A cselédközvetítés teljesen az ő

kezükben van, ezen az úton zsarolják az urat és a cselédet, utóbbiak megrontásának is ők a mesterei.

Annyira a kezükbe ragadtak itt mindent, hogy egy úr sem vehet egy másik úrtól anélkül, hogy egy közvetítő ne tolakodna közéjük.

És mi ennek az állapotnak az oka? Az, hogy a zsidó kilesi az egyes embernek, valamint egy egész nemzetnek gyengéit, és ha azt szabadon használhatja a maga gyarapodására, ezzel tönkreteszi a többit.

A galíciai viszonyok körülményes leírása igen érdekes és mulatságos dolog lenne, a butaságig menő nagyzás és fényűzés mellett, az aljasság és a piszok, a szegénység leírhatatlan részleteivel. A zsidók előjogai egyrészről és a velük való lealacsonyító bánásmód a másik részről, érdekes ellentétek. A lengyelországi nagy Kazimir szép zsidó-Eszterének befolyása alatt keletkezett ez az állapot, mely egy nemzetet semmisített meg!

Romániában a zsidókérdés már kiolthatatlan, forrongásba átcsapott zsidógyűlöletté fejlődött. Ennek okát közvetlen szemléleteink alapján természetesnek, de *saját okulásunkra* nagyon is figyelemre méltónak tartjuk. Falu és város, úr és szolga, vallás és iskola, ipar, kereskedelem és földmívelés, a ferdeségeknek és romlásnak alapját tükrözik vissza.

Számtalan falut látni, ahol hiányzik az iskola, vagy ahol ez található is, sok helyen nyomorúságos viskóban van a pálinkamérő zsidó cserepes háza mellett. Pedig a cserepesház lakója, fajának legalacsonyabb részéből való. Az intelligens lakosság egyhangú nyilatkozata szerint, ezek teljesen rászolgáltak a község átkára, mert a köznép csodálatos módszerekkel való kiuzsorálása, nekik annyira sikerül, hogy pár év lefolyása után nemcsak a kiemelkedő cserepesház, de a földnek is ő lesz az egyedüli haszonélvezője. Pálinkamérő és zsidó egyértelmű fogalom ott, (úgy mint nálunk!) Rövid idő előtt forradalom és zsidóüldözés keletkezett. A törvényhozás egyik újabb alkotása ezen mozgalomból kifolyólag, az italmérés államosítása, a kimérők állami szolgálatba történt besorolása, azok erős felügyelet alá való helyezése, lépett életbe.

Az úrinép ott pazarul él, a köznépet a pálinka és a tudatlan pópa butítja el. A pálinka mámora és a sok ünnepnap lustává, munkakerülővé teszi, igényei ezért rendkívül csekélyek. Kézimunkás közülük ki nem kerül, az igénytelenek között meg sem élhetne. Minden amit testén hord, háztartásának legcsekélyebb alkatrésze, az olcsójánosok boltjából kerül ki, képzelhető legselejtesebb minőségben. És ezt, az osztrák ipar szállítja. Ezen cikkeknek elnevezése: „Románcikk, zsidócikk, (schundwaare)” mely rossz anyagból, rosszul készítve, szemre való külsővel olcsó áron eladó. Mesteri tökélyre fejlődött ebben az irányban az osztrák ipar, ahol az iparcikket a dunavidékek cikkének nevezik, amelyből sajnos, a mi nagy és kiskereskedőink itt is eleget elhelyeznek. Ezért a kereskedelem ezen irányzata nálunk a tisztességes ipar kifejlődését gátolja, majdnem lehetetlenné teszi.

Román kőműves nincs. Cigány a falusi kovács, orosz vagy magyar a bérkocsis, asztalos, lakatos, üveges a németből kerül ki. A városokban ezt mind a zsidó gyakorolja, de azonkívül foltozó szabó, cipész, folttisztító, üveges, bérszolga, hordár, leánykereskedő, kerítő, szóval mindenre vállalkozik, olcsón, selejtesen, piszkosan. Jó cseléd csak Erdélyből kerül ki. Miután a zsidóság életmódja és tevékenysége erkölcstelenség és csalásra van építve, ott a

zsidógyűlölet a lakosság jobb részében már nemcsak divat, de olyan szükség, mint a tisztán mosott ruha.

Évek óta töri az eszét ott minden ember, hogy lehetne ezen csapássá fejlődött bajon segíteni. A zsidókérdés ott már fontos politikai és közgazdasági kérdéssé fejlődött, melynek megoldása elől már kitérni nem lehet, bár az őslakosság fenntartása kedvéért ezen már régen kellett volna segíteni, mielőtt a sáskák elszaporodva kiélnek egy egész országot. Jassy lakosságának felét is meghaladja a zsidóság. Botosamban ¾ részét teszi ki. Ha ezt látjuk: Munkács, Sziget, Ungvár és még néhány ilyen kedves hely jut eszünkbe. A Román statisztika egy keresztény házaspárra 2 születést, egy zsidó párra 6-ot mutat ki.

A zsidóság legnagyobb része ortodox vallású. Vallási szokásaik, miután azok határozottan megalapozva nincsenek, helyi szokásokkal elfajulnak az esztelenségig, a babonásságig, melyet fanatikus ragaszkodással fönntartanak. A nagy átlagban ez a nép piszkos, erőszakoskodó, kegyetlen a maga módja szerint. Ez a csodarabbik országa, Sagadurában egy csodarabbi házára, naplemente bizonyos órájában, a keresztény templom tornyán levő kereszt árnyéka volt látható. A zsidóság a földbirtokost, a templom patrónusát, gazdaságilag üldözőbe vette és rákényszerítették a kereszt levételére. A csodarabbi házát folytonosan ostromolták a messze földről jött és gyógyulást kereső betegek. Ez jól jövedelmező mellékfoglalkozásnak bizonyult, mert a tudományban teljesen járatlan rabbi, több millióra menő vagyont hagyott hátra.

A rabbi hatalma ránehezedett a keresztény lakosokra is, ha ilyent a rabbi megátkozott, annak vagy el kellett költözni, vagy pénzzel megváltani további ottlétét. Ez a megrendszabályozott őslakó így sóhajtott fel: „Most már itt van Palesztina és a zsidók rabszolgái mi lettünk!”

Birtokot nem vásárolhat ott a zsidó, de pénzt kölcsönözhet betáblázásra, és végrehajtást vezethet ellene, mely alkalommal a birtok olcsón elkótyavetélődik. Minden eladásnál a közvetítő zsidó nyer. Az eladást elősegíti az egyik, a másik nyerészkedik a közvetítésnél, és mindig azon fáradoznak, hogy gyakori legyen a csere.

Ezeknek az állapotoknak természetes következménye a zsidógyűlölet és amint láttuk, szomorú de biztos következménye a zsidóüldözés, mely az elkeseredett és tudatlan nép által gyakorolva, néha rettentő, válogatlan eszközöket használ, melytől kellő hatást vár. Ily példák alapján az államra hárul ezen kérdéseknek nehéz megoldása. Végre valamit ki fognak talán gondolni, a törvényes eszközök szigorításával és azok szigorú alkalmazásával.

Ezen példákat felidézni, a sértő és sértett fél javára szolgál; az elsőnek azért, hogy ne tekintsen mindig vissza, de lássa meg, hogy előtte a haladás útja nyitva áll a nemes célok felé. A sértett fél az őt környező félhomály végett esett áldozatul.

Világítsuk meg annak is az útját, melynek mutató táblájára ezt írjuk: Jól vizsgálj meg mindent, nyitott szemekkel és figyelmes hallással, ne higgyél annak és ne bízzál arra semmit, a ki feladatául azt tűzte ki, hogy mindenáron gazdagodni akar.

VIII.

Az orosz példa.

Reánk nézve az oroszországi zsidó állapotok igen érdekesek és azokat megfigyelni azért is szükséges, mert ott elkövetett vétkeikért most lakolva, üldöztetnek. Seregesen kivándorolnak és nálunk keresnek menedéket, letarolni való új földterületet. Fontos tehát, hogy a vándorbotra szorítottak karakterét, tényked̈ésük, életmódjuk, politikai és közgazdasági viselkedésüket megismerjük azon a területen, melyet most elhagyni kénytelenek.

Ez a faj, külsejére nézve is különbözik a nálunk régebben ismeretes fajtól. Ők maguk is megkülönböztetik egymást, míg azokat „Sephardimnak” nevezik, a nálunk újabban ismerős faj „Askenasim”-nak nevezi magát.

Ha külsőleg is bizonyos különbség észlelhető köztük, egy közös tulajdonságuk megvan: a Talrnud-iskolának szelleme, az a titokzatos, összeesküvésszerű kötelék, mely bennük az összetartást és minden más vallású nép iránti gyűlöletben és ennélfogva annak előttük dicséretre méltó kizsákmányolásában nyilvánul.

A történet adataiból világosan kitűnik, hogy ezek a vándorlásra szorított zsidók két részre osztandók.

Az egyik része, még pedig a vagyonosabb, erkölcstelenségre hajlandó élvezethajhász, aki előtt Isten, törvény, család, erkölcs hekuba, ez azt tartja: hogy csak egyszer él az ember, tehát élvezze ezt ki, persze neki az állatiasság nyújt élvezetet. A másik része az ortodox talmudista, az ő tanai szellemének szemérmetlen, kíméletlen és durva alkalmazója, olyan kíméletlen, hogy akadnak jobb érzésű fajrokonaik is, akik e részben észlelt viseletüket maguk is sokallják és ellene nyilatkoznak.

A még meg nem szűnt orosz forradalom mozgalmai fokozzák az érdeklődést az orosz zsidóság iránt, melyben kétféle szereplést látunk. Látunk zsidó forradalmárokat és siránkozó menekülőket. Az igazságot leplezni nem lehetett. Az események igazságos mérlegelése alapján egyhangú az a vélemény: hogy a forradalom készítői, annak hosszúra nyúlt szörnyű eszközlői, ők voltak. Ők az agitátorok, a bujtogatók a forradalmi gyülekezetekben és a sajtóban. Ők a vezetői a bolonddá tett munkásságnak és paraszt népnek, akiket úgy tudnak fanatizálni, hogy a véráldozatoktól sem rettennek vissza, de sohasem állnak a támadók élén,

ha komolyabb fordulatot vesz a dolog. Hátul állnak a generálisok. Néha a törvényt kezelő állam alkalmazottjai ellen, a rend fanatikus ellenzői rátörnek abban a hitben, hogy ők elég erősek, elég jó összeköttetéseik vannak, elég pénz felett rendelkeznek, hogy a támadót a törvény szigora alul kimentsék.

Ők a gyilkoló bomba készítői, sőt a pisztolyt is használatba vették, jó fedezet mögül.

Egész munkák jelentek meg már az évek óta és most is folyó forradalomról, azokból merítünk ilyen adatokat.

Ha pedig a forradalom előtti időket mérlegeljük, akkor is rájövünk, hogy a forradalom előkészítői Oroszországban a zsidók voltak. Egy zsidó kézben levő frankfurti lap 1903-ban, tehát az orosz-japán háború előtt, mintegy panaszkodva hoz nyilvánosságra egy érdekes esetet. Egy városban zsidóellenes zendülés ütött ki. Egy zsidó deputáció felkereste az ottani orosz kormányzót panaszával és segítséget követelt tőle. A kormányzó így nyilatkozott: „Igen sajnálom a szerencsétlen és ártatlan áldozatokat, mert tudom, éppen a szegény sorsúak és ártatlanok szenvedtek ebben az esetben, nem a bujtogatók. A 80-as években a néplázongásnak az volt az oka, hogy a keresztény nép a zsidóság járma alatt sóhajtva görnyedezett. Most azonban a zsidók a forradalmárok, a kormányellenes mozgalmaknak ők a bujtogatói.

Hiszen az egész forradalmi szervezet és a szociáldemokrácia zsidókból áll és ha más vallásfelekezetiek keverednek közé, azt is csak a zsidóbuitogatás okozza.

A középiskolákban és egyetemeken a zsidó tanulók a többiek elrontói. Az ifjúság titkos összejöveteleit ők rendezik. Újabb időben a zsidók vakmerőek és szemtelenek az államhatalommal és más vallásfelekezetekkel szemben is türelmetlenek, kihívók. Ebben rejlik a mostani mozgalomnak oka és ha igazságos ítéletet alkotunk, ki kell mondani: hogy a mostani állapotoknak a zsidók az okai és ezen felfogásom szerint fogok az uralkodónknak jelentést tenni. Így nyilatkozott egy kerületi főnök előttük, s így folytatta a panaszlóknak adott válaszát: „Ti nem jól nevelitek gyermekeiteket, íme ennek megérett a gyümölcse. Ti nem akartok a felsőbb hatóságoknak engedelmeskedni, engedetlenségre tanítottátok a népet, és azok, akiket ti uraltatok, most a ti tanítástok alapján ellenetek fordulnak.

Ti fegyvert ragadtok katonáink ellen, akik titeket védelmeztek, jövőre önnön magunkat kell ti ellenetek védelmezni. Sajnálom az ártatlanul szenvedő hitsorsosaitokat, de azoknak szerencsétlenségéért ti viselitek velük szemben is a felelősséget!”

Évek óta tart az orosz forradalom, elég időnk és alkalmunk volt annak tanulmányozására, az erkölcstelenség, a vakmerőség, a törvények és társadalmi rend kikerülését mi is látjuk és igazat kell adni az orosz kormányzó, katonásan kimondott, nyílt véleményének.

De hát miért követnek ily szerencsétlen, rendbontó, néprontó irányzatot a zsidók?

További fejtegetéseink során ki fogjuk mutatni, hogy a szerencsétlen Talmud embergyűlölő tanai okozzák ezt, mert az gyűlöletet hirdet minden más vallásokkal szemben. Gyűlöletből fejlődik durva lélekben a kegyetlenség és ezt már számítással, szándékossággal követi el az ellenfél, sőt annak a társadalomnak megrontását is, mely a vándornak helyet, módot adott a tisztességes megélhetésre.

Az a szerencsétlen Talmud, az anyagiságnak, az önzésnek iskolája. Pedig ezen tulajdonságok kifejlődése, gátat vet az erkölcsi érzék fejlődésének. Ha ezen nevelésben részesült faj egy durva, elhanyagolt nép között szedi áldozatát és az felismeri és megunja megrontóját, nem lehet csudálni, hogy az a maga módja szerint, a maga durva eszközeit használja a szabadulásra.

Művelt nép másként segít magán. Felsorolja a hibák lajstromát a hibásnak intelmére, a megkárosítottak óvatossá tételére, a hatalom figyelmeztetésére, hogy az megtudhassa: hol kell hathatós törvények és rendszabályok alkotása és azoknak szigorú és pontos végrehajtása által a bajon segíteni.

Művelt társadalom és annak hatósága iskolákat alapit a tudás és erkölcsi érzék gyarapítására, mely jól vezetve igen fontos védekezési eszközzé válik.

Művelt társadalom a megtámadt osztály védelmére szövetkezeteket alakit minden téren, ahol megtámadva érzi magát.

Művelt társadalom nélkülözni is tud csoportosan, védekezés szempontjából megfeszített munkát fejt ki és erkölcsi életet folytat ott is, ahol a megrontók ezt csúfság tárgyává teszik, vagy elmaradottságnak, ostobaságnak jellemzik.

Ez a fellépés vagy megváltoztatja és ártalmatlanná, sőt a jóval egyenlővé teszi az ellenséget, vagy elvándorol.

Az erkölcsi érzés megvan a vademberekben is és az különféle formákban nyilvánul.

Ez az érzék fejleszthető és idővel fejlődik is és egykor győzedelmeskedni is kell annak. Akár tömörülve, akár szétszórva, *ez lesz mégis egykor a győzedelmes faj!* Ennek igaz útja pedig az erkölcsi művelődés, mely a jól felfogott államhatalom legkomolyabb feladata a Talmud tanaival szemben is.

Igaz, hogy még akkor is lesznek követői a mai hibás iránynak, hiszen látjuk, hogy a tudás kifejlődése mellett is vannak, akik a haza, a társadalom kérdésében azt tartják: „Elsőbb én jövök, azután jönnek mások!” De azt is látjuk, hogy ezek a rövidlátók mégis kevesebben vannak.

És ha azok benézhetnének a mélységbe, vagy látnák azt, ami körülöttük kialakul, magasabbra becsülnék azokat az értékeket, mint amit saját túlbecslésük által élveznek, melybe annyira beleittasodnak, hogy ha néha józan ésszel látják környezetüket, melytől soká távol álltak, idegennek érzik magukat, mámoros fővel támolyognak az ismeretlen vidéken. Úgy rémlik előttük, hogy valami közelítene hozzájuk, hívogató, barátságos külsővel, de most föl nem ismerik, menekülnek előle, mint valami szerencsétlenséget sejtő veszélyes dologtól.

Ha az erkölcsi élet ezen hívogatója, soká és sok felől környezgeti, föllobban az önzést védő természet, dühösen oda markol, hogy az ő ellenségét torkon ragadva megsemmisítse, hogy annak kísértő gyötrelmétől menekülhessen. És ha gyilkos szándékkal megragadta a képzelt ellenséget, melynek menekülésre semmi oka sem volt, akkor kibontakozni lát a markában tartott ellenségből valamit, mely csupa jóság, csupa élvezet, az erkölcsi élet reális, maradandó értéke. Ezt látva, el sem akarja már kezéből ereszteni ezt az új nyereséget, sőt áldja azt a percet, mely úgy felbosszantotta, hogy megragadta azt az ellenségnek hitt valamit, beismeri akkori lelki szegénységét, midőn menekülni akart az elől, ami az ember boldogságának reális vagyona.

Ez a kép tárul fel előttünk, ha a mai kor jövőjének kibontakozására gondolunk. Ezt siettetni az állam és társadalom által felügyelt és támogatott tiszta levegőben működő iskola feladata. Mert ezt Oroszország kellő időben be nem látta, annak most isszák meg a levét az ország is és az orosz zsidók is.

IX.

A Biblia.

E földteke egyik legjelentékenyebb könyvét, a Bibliát két részre osztjuk, az *Ó-* és *Új-szövetségre.*

A zsidó nép őrizte meg az Ó-szövetséget, mely e nép történetének, hagyományainak, szépirodalmának, törvényeinek gyűjteménye.

Biblia, görögül könyvet jelent. Ez a könyv a turán fajú szumir örökségen felépült Chald, babylon és assyr, valamint az évezredeken át kifejlődött egyiptomi vallás hatása alatt készült.

Ezen könyv a régebbi népek műveltségének eszméiből, mythoszaiból, műveiből sokat átvett, azt néha legendaszerűen mondáival megtoldva, a nép szelleméhez irányítva, a próféták írásban összefoglalták.

Az újabb tudomány bizonyos része már nem sokra becsülte ezen könyv tartalmát, mesének mondván azt, míg a jeles könyv adatai, az újabb kiásatások adatainak független forrásai az egyptologusok és asszyrologusok, kik a föliratokat tanulmányozzák és azok gazdag gyűjteményeik alapján megerősítést nyertek. Ezáltal e könyv, tudományos szempontból értékében növekedett, mert egyes részeinek valódi eredete kétségtelenül kiderült és így a tudomány szempontjából, forrás számba menő értékre emelkedett.

Ezt az ősirodalom gyűjteményes könyvét Ó-szövetségnek nevezik, mert az bizonyos szövetségben összetartja az emberek bizonyos csoportját és szövetséget létesít a leghatalmasabb szellemi lény és az ember között, mely később egyes emberekre, *egy fajra* korlátoztatok mely fajtól föltétlen engedelmességet követel, melyért védelemben részesíti e földön. Akármi történik, az csak Jehova akaratából történhet és az föltétlen igazságos s végérvényes.

Az Ó-szövetség az Isteni fogalom legmagasztosabbjához, a mindent mozgató, öröktől való és örökké tarló, vele nem egyenlő lényegű Isten fogalmáig emelkedett. De ezen könyv értelmében Jehova országa, az ember előtt zárva maradt, míg a Mózest megelőző egyiptomi felfogások szerint remélhette az ember egy más, egy jobb világban való feltámadást.

Az Ó-szövetség szellemében az ember mindig csak egy olyan teremtmény marad, ki a teremtő lényegében nem osztozik, mert ő csak a megbecsült szolga állapotáig emelkedhetik.

Csak a babiloni fogság után enyhül ez a felfogás, valószínűleg azon népek hatása alatt, ahol oly sok időt töltöttek izrael népei.

Az örökkévaló hatalmas világ kormánvzóval való kapcsolatérzése nem emelhette a nép színvonalat, mely egyszerű szolgának érezte magát, mely egy hatalmas Úr játékszere, akinek lényegében nem osztozik.

Az Ó-szövetség szelleme a szövetség szónak megfelel, mert szövetséget valaki ellen, vagy legalább mások kizárásával szokás kötni. Az Ó-szövetség szelleme, egy választott faj szövetsége, a faj szellemével.

Az Ó-szövetségben lefektetett elméletek, természetszerűleg a gyakorlati életben is megrögződtek. A szolgaiság tudata, szolgai lelket nevelt, kilátás nélkül az emelkedésre. De az egy akkori embercsoport múlandó szükségletének felelhetett meg.

Az Ó-szövetség tisztán maradt tanai megfeleltek az emberek akkori fejlettségének, de már Izsaiás próféta, Oziás Juda királya halála után küldetést érzett elmenni Juda népéhez, mert azok lelki állapota kifogás alá esett.

Később növekedett a baj, az Ó-szövetségben előirt vallás rendszerét megbontotta a mindig durvábbá és önzőbbé lett emberek lelkülete, melyek csak az egyéni hasznosság érvei mellett érezték magukat jól.

A lejtő mindig meredekebb, mindig sikamlósabb lett.

Bekövetkezett a nagy reformáció, mely a zsidó népet kettéosztotta.